

Başer, D. ve Kırlioğlu, M. (2020). Türkiye'deki sosyal yardım sistemine yönelik sosyal hizmet uzmanlarının deneyimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1486-1513.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 05.04.2020

Makale Kabul Tarihi: 14.09.2020

TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL YARDIM SİSTEMİNE YÖNELİK SOSYAL HİZMET UZMANLARININ DENEYİMLERİ

Experiences of Social Workers towards the System of Social Assistance in Turkey

Doğa BAŞER*

Mehmet KIRLIOĞLU**

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, baserdoga@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7451-6590

** Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan University, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, kirlioglumehmet@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0130-0841

ÖZET

Yoksulluk bir sosyal sorun olarak sosyal hizmetin en önemli ilgi alanlarından biridir. Bu çalışmada sosyal yardım alanında çalışmış veya çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanlarının Türkiye'de sosyal yardımların sunumuna yönelik görüşleri nitel araştırma yöntemi ile değerlendirilmiştir. Çalışma deseni olarak fenomenolojik desen seçilmiş, 13 sosyal hizmet uzmanı ile görüşme yapılmış ve veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Sosyal hizmet uzmanları sosyal yardım alanında hane incelemesinin önemine değinmiştir. Değerlendirme süreci temasında katılımcılar, kime yoksul deneceği ve yardım miktarının nasıl belirleneceğine dikkat çekmiştir. Bu bölümde katılımcılar tarafından yardımın miktarı, yardımların bağlanma biçimi, değerlendirilme şekli, yardım tekrarı, yardımda kilit rol oynayan meslek elemanı ve yardım bağlanması sonrasındaki süreçlerle ilgili çekincelerini belirtmektedir. Sorumluluk temasında yardımlarla bireysel sorumluluk arasında bir bağlantı kurulmaması ve yardımların karşılıksız verilmesinin olumsuz etkilerine, yapılan yardımlar ile emek piyasası arasında bağlantı kurmanın önemine değinilmiştir. Sosyal yardım sisteminde belirsiz ve karmaşık bir yapının olduğu vurgulanmış ve önemli bir aktör olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının sorunları gündeme getirilmiştir. Sonuç olarak Türkiye'deki sosyal yardım sisteminin etkinliğini ve verimliliğini arttırmak için kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm ve otomasyona dikkat çekilmiş ve sosyal yardım bağlılığı riski ile mücadele edilmesinin önemi belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal yardım, yoksulluk, sosyal hizmet uzmanı

ABSTRACT

Poverty is one of the most important areas of work as a social problem. In this study, views of social workers who worked or working in the field of social assistance towards the provision of social assistance in Turkey is evaluated by qualitative research methods. A phenomenological perspective was chosen as the study design, interviews were made with 13 social workers, and the data were analyzed by content analysis. Social workers mentioned the importance of household investigation in the field of social assistance. In the theme of the evaluation process, the participants drew attention to who will be called poor and how the amount of assistance will be determined. Here, the participants state their doubts about the amount of assistance, the way the assistance are linked, the way the assistance are assessed, the repetition of the assistance, the professional who plays a key role in the assistance, and the processes after the assistance is connected. In the theme of responsibility, the negative effects of failure to establish a link between assistance and individual responsibility, and the unconditional giving of the assistance, and the importance of linking between the assistance and the labour market were addressed. It is emphasized that there is an uncertain and complex structure in the social assistance system and the problems of the Social Assistance and Solidarity Foundations as an important actor were stated. As a result, coordination between institutions and organizations and automation to improve the effectiveness and efficiency of the social assistance system in Turkey and the importance of combating the risk of social assistance dependency was stated.

Key words: Social assistance, poverty, social workers

GİRİŞ

Yoksulluk bir sosyal sorun olarak sosyal bilimlerin en önemli ilgi alanlarından biridir. Modern toplumlarda yoksulluğun nedenleri, sonuçları ve yoksullukla nasıl mücadele edilmesi gerektiği başlı başına bir araştırma ve politika alanı haline gelmiştir. Öğülmüş (2011) bu noktada, devlet örgütlenmesinin ön plana çıktığını ve toplumsal barışın sağlanması noktasında devletin koruyucu ve önleyici tedbirler almasının, herhangi bir muhtaçlık durumunda da bireylerin hayatlarını kendi kendilerine idame edecek aşamaya gelene kadar asgari gelir güvencesi sağlamasının önemine dikkat çekmektedir.

Sosyal politika yazını açısından her ne kadar birçok tartışmayı bünyesinde barındırsa da yoksulluk sorunu ile baş edebilmeye yönelik en sık kullanılan mücadele yöntemi sosyal yardımlardır. Sosyal politikada yoksullukla mücadelede iki temel yaklaşımdan bahsedilmektedir. Bunlar Beveridge ve Bismarck modelleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kolmar, 2007; Mossé, 2018; Sheiman, 1997; Şahin, 2000). Beveridge modelinin temelinde bir ülkenin vatandaşı olarak herkesin hizmet ve yararlılardan yararlanma hakkı olduğunu belirten sosyal haklar düşüncesi yer almaktadır. Ek olarak evrensellik vurgusu ön plandadır. Diğer taraftan Bismarck modeli ise bozulan düzeni tamir ederek aynı durumu (statükoyu) sürdürmeye yönelik, başka bir ifade ile muhtaç tanımı koyan bir yaklaşımdır. Özellikle Bismarck

modelini benimseyen ÷lkelerde sosyal yardımların en çok kullanılan sosyal politika aracı olduğu belirtilmektedir. Türkiye’de de en etkili sosyal politika aracı olarak sosyal yardımlar kullanılmaktadır (Buğra, 2016; Daşlı, 2018; Durmaz, 2016). alışan yoksullar için pasif istihdam politikası olarak da değerlendirilebilecek sosyal yardımlar, belirli muhtaçlık durumu temel alınarak muhtaçlık durumu ortadan kalkana kadar asgari gelir desteği ile kişilerin ve hanelerin desteklenmesini ifade etmektedir. ÷lkemizdeki literat÷re bakıldığında sosyal yardım olgusunun kamu yonetimi, ekonomi, çalışma ekonomisi ve end÷stri ilişkileri, sosyoloji ve sosyal hizmet disiplinlerinin ortak bir çalışma alanı haline geldiği g÷r÷lmektedir. Yoksulluk olgusu her ne kadar birçok bilim ve disiplinin araştırma alanına g÷nderme yapsa da bireylerin ve toplumların refahını etkilemesi açısından sosyal hizmet mesleği ve disiplini ile yakından ilişkili (Canbulut, 2017) olduğu unutulmamalıdır.

Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (AÇSHB) 2017 raporuna g÷re Türkiye’de sosyal yardımlar bakanlık d÷zeyinde Sosyal Yardımlar Genel M÷d÷rl÷đ÷ aracılığı ile y÷r÷t÷lmektedir. Aynı raporda sosyal yardım programları gelir desteği, erişim ve belediyelerin çeşitli yardımları başlığı altında özetlenmiştir. Gelir desteği başlığında gıda, k÷m÷r yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara ve asker ailelerine yardım, eğitim materyali desteği ve şartlı nakit transferi, yaşlı aylığı, engelli aylığı, evde bakım desteği, erişim başlığında genel sağlık sigortası, barınma ve sosyal konut desteği, ücretsiz ders kitabı, öğle yemeği, ulaşım ve barına desteği, engelli öğrencilerin taşınması, okul s÷t÷ projesi, Milli Eğitim Bakanlığı bursu, belediyeler başlığı altında ise çeşitli yardımlar olarak sınıflandırma yapılmıştır. Ek olarak sayıları 1000’e ulaşmış ve yerel d÷zeyde rg÷tlenmiş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) yardımları m÷racaatılara ulaştırmaktadır (ASBP, 2017). Diğer taraftan da 1397 il ve ile belediyeleri ile birlikte sosyal yardımların alanı genişlemekte ve dağınıklık artmaktadır (Koç ve kmen, 2015; Zengin vd., 2012). Sosyal yardım hizmetinin sağlanması s÷reci haneden bir yetişkinin başvuru dilekçesi ile birlikte kişisel bilgilerinin araştırılmasına izin veren bir dilekçe imzalaması ile başlamaktadır. İkinci aşamada başvuruyla ilgili bir hane dosyası oluşturulmakta ya da mevcut hane dosyası var ise başvuru hane dosyasına işlenmektedir. Daha sonraki s÷rete sosyal inceleme s÷recine geçilmekte ve rapor hazırlanarak vakıf m÷tevelli heyetine sunulmaktadır. Heyetin olumlu kararı sonucu ödeme listesine hane eklenmekte ve demeler PTT üzerinden m÷racaatılara ulaştırılmaktadır (ASBP, 2017). Türkiye’deki sosyal yardımların niteliğine sosyal hizmetin temeli olan hak temelli yaklaşım perspektifinden yapılacak ilk değerlendirme tarihsel s÷rece

yöneliktir. Metin (2011) sosyal yardım alanında Osmanlı'dan aktarılan bir geleneğin var olduğunu ve bu çerçevede gönüllülük ve hayırseverliğin öne çıkan nitelikler olarak değer kazandığını belirtmiştir. Dodurka (2014) bu noktada, paradoksal bir sürecin bulunduğunu öne sürmektedir. Nitekim bir taraftan artan sosyal yardım ödenekleri ve bürokratik yapı ile birlikte, kriter belirleme ve personel alımı gerçekleşmekte, diğer taraftan ise sosyal yardım alanında hayırseverlik vurgusu ile sivil toplum ve özel sektörün iş birliğine dayanan bir modele geçilmesi yönünde adımlar atılmaktadır. İkinci olarak, gönüllülük ve hayırseverlikle bağlantılı önemli bir eleştiri de sosyal yardımların yoksulluğun ortadan kaldırılmasından çok sürdürülebilir-yönetilebilir bir yoksulluk ve yoksullar anlayışının ön plana çıkmasına yöneliktir (Canbulut, 2017; Metin, 2011). Nitekim hak temelli yaklaşım perspektifinde değerlendirildiğinde, sosyal yardımların bireyin pasif kılınmasına neden olmasının aynı zamanda sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı ile de çelişmesi söz konusudur. Üçüncü bir değerlendirme de sosyal yardımların bireyleri tembelliğe itme riskine sahip olması ve sosyal yardım bağımlılığına yol açmasını içermektedir (Daşlı, 2015). Bu noktada yardım alan kişilere çeşitli sorumlulukların verilmesi, (mesleki beceri eğitimlerine ve gönüllü çalışmalara katılma vb) hususuna literatürde değinilmektedir. (Buğra vd., 2012; Yılmaz vd., 2019; Günder, 2013; Deeming ve Johnston, 2019; Jessop, 1993; Johnsen ve Reiso, 2020; Swailes, 2019; Torfing, 1999; Vidra, 2018). Dördüncü ve son değerlendirme de kimin yoksul olduğunun sosyal yardım sistemi içerisinde belirlenmesi sorunudur. Daşlı (2015), Öksüz (2010), Kılıç ve Oral (2017), Arala (2017) ve Demirtürk ve diğerlerinin (2011) çalışmaları incelendiğinde Türkiye'de yoksulluğun (muhtaçlık) tespiti noktasında objektif kriterlerin bulunmadığı görülmektedir. Bu noktada kime yoksul deneceği sosyal yardımların değerlendirme sürecinde bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmakta ve sosyal hizmetin en temel mesleki unsurlarından olan hane incelemesi önem kazanmaktadır. Nitekim Demirtürk ve diğerlerinin (2011) ve Uluğtekin ve diğerlerinin (2004) vurguladığı üzere hane incelemesi adil bir hizmet sunumu ve müracaatçının çevresi içinde değerlendirilebilmesi için kritik önemdedir.

Sosyal yardımlar temel ihtiyaçların karşılanması ve sosyal adaletsizlikle baş edebilme açısından sosyal hizmetin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bireyler aileleri için yeterli yiyecek, ısınma, barınma vb. sağlayacak kadar gelire sahip olmayabilir, bu nedenle devletten yardım talep edebilirler (Hothersall, 2010). Ekonomik konular da her zaman sosyal hizmet uzmanı - müracaatçı ilişkisinde etkili bir boyut olmuştur. Özellikle sosyal ve ekonomik yoksunluk içindeki müracaatçılar,

danışmanlıktan öte öncelikli olarak nakit yardımına ihtiyaç duyarlar (Tuncay ve Erbay, 2006). Sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluğa bakışı ile ilgili çalışmalara bakıldığında Reeser ve Epstein, (1987) 1960'lı yıllarda sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluğa bakışlarının daha bireysel nedenlere yönelik olduğunu belirtir iken 1980'li yıllarda daha yapısal sebeplere yönelik bir eğilimin altını çizmektedir. Weis ve Gal'ın (2007) alışmasında da sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluğun nedenlerine yönelik bireysel ve psikolojik nedenlerden çok yapısal nedenlere önem verdikleri bulunmuştur. Rehner ve diğerlerinin (1997) alışmasında eğitim düzeyinin yoksulluğa karşı pozitif tutum açısından önemli olduğu görülmektedir. Lisansüstü eğitim düzeyi olan sosyal hizmet uzmanları lisans mezunlarından daha olumlu bir bakış açısına sahiptirler. Ayrıca danışman ve eğitimci olarak görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının da alanda doğrudan uygulama yapan sosyal hizmet uzmanlarından daha olumlu bir tutumu mevcuttur. Blomberg ve diğerlerinin (2013) alışmasında da yoksulluğa bakışın sosyal refah anlayışı ile ilgili olduğunun altı çizilmiştir. İskandinav lkelerindeki sosyal refah politikasının sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluğa bakışında yapısal nedenlere yönelen bir etki yaptığına vurgu yapılmıştır. Lavee ve Strier (2018) ise yoksul aileler ile çalışan sosyal hizmet uzmanlarının duygusal emeğine dikkat çekmiş ve sosyal hizmet uzmanlarının günlük olarak yoksul aileler ile karşılaşmalarının stres, hayal kırıklığı, korku ve çaresizlik duygularını yaşattığını vurgulamıştır.

Krumer Nevo ve Lev-Wiesel (2005)'in İsrail'de sosyal hizmet ğrencilerinin müracaatçıların temel ihtiyaçlarına yönelik davranışlarını araştırdığı araştirmasında alanda uygulama yapan öğrencilerin yarısının zamanlarının ve çabalarının büyük bir kısmını müracaatçıların geçimi için temel ihtiyaçları karşılamaya ayırdığını tespit etmiştir. Sosyal hizmet uzmanları da sosyal adaletsizliğin mağdurlarıyla günlük temas halindedir (Benn, 1991). Mantle ve Backwith (2010) sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluğun azaltılmasında doğrudan yer alması gerektiğini belirtmekte ve bu bağlamda başarılı olma olasılığı en yüksek olan yaklaşımın da meslek elemanlarının topluluklarla yakın temas halinde ve önleyici hizmetlerin yaygın olduğu bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede sosyal hizmetin sosyal yardımlar açısından öncelikle n saflarda yer alan bir meslek olduğu vurgulanmalıdır. İkinci olarak sosyal hizmetin doğası gereği yoksulluk alanında değer temelli bir duruşunun olduğu da unutulmamalıdır. Nitekim Sosyal hizmet, değer odaklı bir "yardım mesleğidir" (Miller vd., 2017) ve özellikle yoksulluğu, baskıyı ve diğer sosyal adaletsizlik biçimlerini en alt düzeye indirgemek

için uygulanır (Zastrow, 2013). Sosyal hizmetin dezavantaj ve sosyal adaletle ilgili bir endişesi olduğu gerçeği, sosyal hizmet tarihinde kolayca ayırt edilebilir. Her zaman bireylerle ilgili olmasına rağmen, sosyal hizmet, sosyal reform ile tarihi bir kimliğe sahiptir (Benn, 1991). Sosyal reformun temeli ve sosyal hizmetin merkezi olan toplumsal değerlerinin örnekleri tüm halkın fiziksel, duygusal ve zihinsel sağlığı; vatandaşlık ve hukuki hakları; onurlu, sağlıklı ve güvenilir yaşama koşullarına erişim fırsatı; kamusal ve toplumsal politikalar yapma ve formülize etme sorumluluğuna katılma fırsatları olarak özetlenebilir (Reamer, 2018). Nitekim Clark (2007)'in sosyal hizmet öğrencilerinin yoksulluğa yönelik bakış açısını araştırdıkları çalışmasında öğrenciler yoksulluğun bireysel boyutundan çok toplumsal-kurumsal boyutuna gönderme yaptıkları bulunmuştur. Benzer şekilde Buz ve diğerlerinin (2013) çalışmasında da sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal refah hakları ve adaletin politik boyutuyla ilgili devletlerin spesifik roller üstlenmesi gerektiğini düşündükleri bulunmuştur. Ek olarak sosyal hizmetin değer temelini ötesinde bilgi ve beceri temelini de bulduğu unutulmamalıdır. Bilgi boyutunda önemli bir vurgu yoksulluk alanında çalışma konusundaki teorinin yetersizliğine yöneliktir. Krumer (2016) yoksulluğa duyarlı sosyal hizmet vurgusu ile yoksulluğun doğasına ve yoksulluk alanındaki mesleki uygulamaya yönelik bir sosyal teori eksikliğine gönderme yapmaktadır. Bu konuda araştırmalardan ve uygulamadan elde edilen bilginin bir alt yapı olarak kullanılması önem kazanmaktadır. Nitekim ülkemizdeki sosyal yardım uygulamaları aile perspektifinden değerlendirildiğinde aileyi güçlendirmeye yönelik, sürekli gelir kazancına dayanmayan ve bağımlılık oluşturu politikaların eksikliği vurgulanmaktadır (İçağasıoğlu-Çoban ve Özbesler, 2009). Benzer şekilde İçağasıoğlu-Çoban ve diğerlerinin (2011) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfların'da yaptıkları araştırmada SYDV çalışanları istihdam fırsatları yaratmaya yönelik hükümet çabaları olmasına rağmen verdikleri yardımların bireysel ve aile düzeyinde etkili olduğunu fakat makro ölçekte yoksulluğun azaltılması açısından son derece yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu çerçevede ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesinde ve politikaların oluşturulmasında kaynakların etkin ve etkili kullanılması açısından kanıta dayalı uygulamanın önemi büyüktür (Topuz ve Özkan, 2017). Beceri boyutunda da müracaatçının aktif katılımını sağlayabilme, hiyerarşik olmayan bir ilişki kurma ve mesleğin doğası gereği temel ihtiyaçların ötesine geçen bir mesleki ilişkinin önemi vurgulanmaktadır. Saar-Heiman ve diğerleri (2017) yoksulluğa duyarlı sosyal hizmet kavramını kullanarak yoksulluğu deneyimleyen müracaatçıların deneyimlerini ve bakış açılarının eleştirel sosyal hizmet teorisi

açısından ele alınmasına vurgu yapmışlardır. 9 müracaatçı ile yapılan nitel çalışmada müracaatçıların yoksullukla mücadelede aktif katılıma ve hiyerarşik olmayan bir ilişkiye önem verdikleri, maddi ve duygusal ihtiyaçlara cevap veren bir hizmeti tercih ettiklerinin altı çizilmiştir. Nitekim Tuncay ve Erbay'ın da (2006) belirttiği üzere yalnızca aynı veya nakdi destekle sınırlı bir sosyal hizmet uygulaması da müracaatçının yaşadığı sorunların görünür kılınması ve bu sorunlarla baş edilmesinde yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de sosyal yardım sisteminde sosyal hizmet uzmanlarının konumlarına bakıldığında sosyal hizmet uzmanlarının sosyal çalışma görevlisi adı altında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile sosyal hizmet merkezlerinin başvuru ve tespit birimlerinde yoğun olarak çalıştıkları, bununla birlikte aynı birimde aynı ad altında öğretmen, psikolog, sosyolog ve çocuk gelişimcilerin de görev yaptıkları görülmektedir. Bu çerçevede sosyal hizmet uzmanlarının aktif olarak sosyal yardım sistemi içinde bulunmalarına rağmen mesleki ayırt edicilerinin korunamadığı söylenebilir. Nitekim Uluğtekin ve diğerlerinin (2004) de ifade ettiği üzere müracaatçının biricikliğini ortaya koyabilmek, mikro, mezzo ve makro sistemlerle ilişki kurabilmek ve müracaatçının hem çevresi içerisinde hem de bütüncül olarak değerlendirilmek sosyal hizmet mesleğinin temel ayırt edici boyutudur.

Sosyal yardımların niteliğine yönelik bir diğer tartışma da işlevsellik ile ilgilidir. "Sosyal yardımlar gerçekten işe yarıyor mu?" sorusu literatürde farklı bakış açıları ile farklı araştırmalara konu olmaktadır. Balta (2019)'nın Şırnak ilinde yaptığı çalışmada alınan sosyal yardımların bireylerin beslenme, ısınma, sağlık, eğitim ve ev eşyası ihtiyaçlarını karşılamaları üzerinde olumlu etki yarattığı bulunmuştur. Benzer şekilde Dama (2016)'nın araştırmasında da sosyal yardımların kişi başına düşen gelir düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğu ve bu etkinin de en çok da sağlık ve eğitim alanında kendini gösterdiğinin altı çizilmiştir. Aca (2018)'nin Bursa ilinde sosyal yardım uygulamalarını yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde incelediği çalışmada sosyal yardımların hedefine ulaşmada başarısız olduğu çünkü bireyleri devlete bağımlı hale getirdiği belirtilmiştir. Arala (2017)'nin çalışmasında ise sosyal yardım sisteminin önleyici sosyal yardım uygulamalarının yetersiz olduğu ve insanların öncelikle muhtaç kalmalarının beklendiği ifade edilmiştir. Ceren (2017)'in araştırmasında ise sosyal yardımlardan elde edilen gelirin müracaatçıların ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediği vurgulanmıştır. Söz konusu sonuçlar son yıllardaki sosyal yardımların artışı ile birlikte değerlendirildiğinde artışların yetersiz kalmasının yanında, sosyal yardım sisteminin işleyişinde asgari bir yaşam

standardını karşılayamama, önleyici çalışmalarda bulunmama ve bireyleri sosyal yardıma bağımlı kılma gibi birtakım sorunların olabileceğine vurgu yapmaktadır (Arala, 2017; Gürler vd., 2018; Korkat, 2013). Sonuç olarak bu çalışmada sosyal yardım alanında çalışmış veya çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanlarının görüşleri “Türkiye’de sosyal yardımların sunumu açısından temel sorunlar nelerdir?” araştırma sorusu bağlamında ele alınmış ve sosyal yardımların sunumu ilgili alanda halen çalışan ya da çalışmış olan sosyal hizmet uzmanlarının gözünden değerlendirilmiştir. Bu çerçevede Türkiye’de sosyal yardım alanında aktif olarak bulunan sosyal hizmet uzmanlarının görüşlerini yansıtan yeterli çalışma bulunmadığından literatüre katkı sağlamak ve sosyal yardım sistemini hak temelli olarak değerlendirebilmek amaçlanmıştır

YÖNTEM

Bu araştırma sosyal yardım alanı ile ilgili olarak sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerini, alanın kendine has durumlarını ve farklı kurum örneklerindeki işleyişleri uzmanların gözünden keşfetmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda da çalışma için nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan olgubilim (fenomenolojik) deseni (Yıldırım ve Şimşek, 2008) tercih edilmiştir. Fenomenolojik çalışmalar, yas deneyimi, stresin anlamı, yaşam kalitesi gibi bireylerin bir olay ile ilgili deneyimlerinin anlamını araştırır ya da bir kavramın veya olayın anlaşılmasını hedefler (Erdoğan ve vd., 2014). Bu çalışmada Türkiye’de sosyal yardımların sunumu açısından meslek elemanlarının gözünden temel sorunlar nitel araştırma çerçevesinde anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmada katılımcılara amaçlı örneklem yöntemi ile ulaşılmıştır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt ve maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Bu noktada araştırma sosyal yardım alanı ile ilgili alanda çalışma deneyimi olan ve bu sayede bilgi birikimine sahip olduğu düşünülen sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirilmiştir. Ek olarak farklı kurum/kuruluşlarda çalışan sosyal hizmet uzmanları çalışmaya dahil edilmiştir. Böylece sosyal yardım alanı açıklanmaya çalışılmıştır. Katılımcılar arasında sosyal hizmet akademisyenleri de bulunmaktadır. Fakat sosyal hizmet akademisyenleri akademiye geçmeden önce sosyal yardım alanında çalışmışlardır. Sonuç olarak sosyal yardım alanında çalışmış veya çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanları ve akademisyenleri çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma Konya ilinde gerçekleştirilmiştir. Konya ilinde belediye, sivil

toplum kuruluşları, özel ve devlete ait kurumlarda ve sosyal yardım alanında çalışmış veya çalışmakta olan 13 sosyal hizmet uzmanı ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılara ait tanıtıcı bilgiler Çizelge 1'de verilmektedir.

Çizelge 1. Katılımcılara ait tanıtıcı bilgiler

	Cinsiyet	Yaş	Kurum	Birim	Sosyal Yardım Alanı	Çalışma Süresi (Yıl) ¹
Yeşil	Erkek	30	AÇSHB	KİMSEV	Çalışmış	2
Sarı	Erkek	55	AÇSHB	Huzurevi	Çalışıyor	18
Beyaz	Erkek	50	AÇSHB	Sosyal Hizmet Merkezi	Çalışıyor	17
Kırmızı	Erkek	55	AÇSHB	İl Müdürlüğü	Çalışmış	22
Turuncu	Erkek	29	Üniversite	Sosyal Hizmet Bölümü	Çalışmış	3
Mavi	Kadın	29	AÇSHB	Sosyal Hizmet Merkezi	Çalışıyor	3
Mor	Erkek	31	AÇSHB	Sosyal Hizmet Merkezi	Çalışıyor	5
Pembe	Erkek	30	AÇSHB	Sosyal Hizmet Merkezi	Çalışıyor	4
Gri	Kadın	27	STK	Toplum Merkezi	Çalışıyor	2
Turkuaz	Kadın	30	Belediye	Sosyal Destek Hizmetleri	Çalışıyor	2
Füme	Erkek	48	Özel	Özel Bakım Merkezi	Çalışmış	7
Lacivert	Erkek	32	Üniversite	Sosyal Hizmet Bölümü	Çalışmış	2
Siyah	Erkek	29	AÇSHB	Sosyal Hizmet Merkezi	Çalışıyor	3

Araştırmada yer alan katılımcılardan 10'u erkek, 3'ü kadındır. Katılımcıların 2'si üniversitede akademisyendir. Birer kişi belediyede, özel ve STK olmak üzere 8 kişi AÇSHB'nin ilgili birimlerinde çalışmaktadırlar. Katılımcıların yaşları 27 ile 55 arasında değişmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Ocak-Şubat 2019 tarihleri arasında elde edilmiştir. Verileri toplayabilmek amacıyla Konya'daki sosyal hizmet uzmanlarının bulunduğu 152 kişilik WhatsApp grubundan çağrı yapılmıştır. Çağrıya cevap veren 23 sosyal hizmet uzmanı olmasına rağmen sosyal yardım alanında çalışmış ya da çalışmakta olan 17 kişi ile iletişime geçilmiştir. Araştırmaya katılmakta istekli olan 17 kişiden 4 kişi görüşme yapmadan çalışmaya katılmaktan vazgeçmişlerdir. Bu nedenle araştırma katılımında gönüllü olan 13 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların uygun olduğu, daha rahat hissedecekleri gün, saat ve yerlerde görüşmek üzere plan yapılmıştır.

¹ Katılımcıların sosyal yardım alanında çalışma sürelerini kapsamaktadır.

Katılımcılara “Türkiye’de sosyal yardımların sunumu açısından temel sorunlar nelerdir?” sorusu bağlamında sosyal yardım alanı ile ilgili deneyimleri, alanın kendine has durumları, farklı kurum örneklerindeki işleyişler gibi konular ile ilgili görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle zaman zaman görüşmeye derinlik katmak amacıyla sondaj soru sorma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Örneğin söylediği sorunu örneklendirmesi, detaylandırması, belirttiği uygulamanın farklı illerde mevcut olup olmadığı gibi ek sorular sorulmuştur.

Katılımcıların hepsinin çalışıyor olmasından dolayı görüşmeler mesai saatleri dışında saat 18:00 ile 21:00 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmede her iki araştırmacı da hazır bulunmuştur. Bir araştırmacı görüşmeyi yürütürken diğer araştırmacı da katılımcıların görüşlerini anlık olarak bilgisayara yazmıştır. Görüşme bittikten sonra bilgisayar aracılığıyla tutulan notlar hem ikinci araştırmacı hem de katılımcı tarafından tekrar okunmuştur. Böylece katılımcıya not edilen görüşmelerde eksiklik olması durumunda müdahale edebilme ve tutulan notları da toplu halde görme şansı verilmiştir. Örneğin bu noktada özellikle katılımcılardan Yeşil ve Beyaz görüşme sürecinde tutulan notlara eklemeler yapmışlardır. Diğer taraftan görüş değişikliği, ifade eklemek ya da ifade çıkarma talebi olmayan katılımcılar, konuşma sırasındaki devrik cümlelerini düzeltme imkanı bulmuştur. Gizlilik sağlanabilmesi amacıyla katılımcılar isimleri yerine renklerle tanımlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesi için kullanılır. İçerik analizinde amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve kavramlar arasındaki ilişkilere ulaşmaktır (Erdoğan vd., 2014). Nitel karakteri olan veri çözümlemelerinde “alt kümeler” ve temalar oluşturulur ve bunlar karşılaştırmalı bir analize tabi tutulur. “Tematik kodlama, gözlem ve görüşme çıktılarının kavramlar, başlıklar ve temalara göre sınıflandırılması” şeklinde tanımlanmakta olup tematik kodlamada anlamların zıtlıkları, karşılaştırılmaları ve soyutlamaları ön plandadır ve vurgu tekrarlanan ifadelere yöneliktir (Geray, 2006). İçerik analizi sürecinde öncelikle kaydedilen görüşmeler hiçbir kelime dışarda bırakılmadan Microsoft Word kelime işlem programına aktarılmış, ikinci aşamada görüşme metinleri Microsoft Word programında açıklama ekleme işlevi ile kodlamalar oluşturulmuş, daha sonra kodlamalar ayrı tablolar halinde bir araya getirilerek temalara ulaşılmıştır. Verilerin toplanması aşamasında da belirtildiği üzere görüşme bittikten sonra bilgisayar

aracılığıyla tutulan notlar katılımcı tarafından tekrar okunarak eksiklik olması durumunda katılımcıya müdahale edebilme veya ayrıntılandırma şansı verilmiştir. Ancak bu noktada henüz analiz yapılmadığı için tema ile katılımcı ifadesinin uyumluluğu sorulamadığı için kavramsallaştırmayı tamamlayabilmek amacıyla her bir katılımcı ile tekrar iletişime geçilmiştir. Böylece görüşlerinin sunulan tema ile uyumlu olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcı denetiminin tercih edilmesinin nedeni katılımcıları araştırmanın nesnesinden çıkarıp öznesi konumuna taşıyabilmektedir. Ek olarak ifadelerin hangi bağlam içinde kullanıldığını en iyi katılımcıların bilebileceğinden hareketle bağlam ve ifadeler arasındaki köprünün kurulması gerçekteştirilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak da doktora tezinde nitel araştırma metodolojisini kullanmış olan iki sosyal hizmet akademisyenine temalar ve doğrudan alıntılar gösterilmiştir. Akademisyenlerin onayından sonra verilerin analizi tamamlanmıştır. Böylece katılımcı ve meslektaş denetimleri (Alaee vd., 2015) yerine getirilmiştir. Bir anlamda katılımcı denetiminin bağlamı kaçırmamak adına, uzman denetiminin ise teknik açıdan sorun yaşamamak adına yapıldığı söylenebilir.

BULGULAR

Katılımcıların farklı kurum ve kuruluşlarda çalışan/çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanlarının oluşması sosyal yardım alanının dağınıklığını ortaya çıkarmakla birlikte özellikle sosyal hizmet uzmanlarının “kanıt” temelli çıktılarından olan sosyal incelemeyi kapsayan “hane incelemesi” temasını da ortaya çıkarmıştır. Buna ek olarak müracaatçının değerlendirilmesi ile ilgili karmaşıklık “değerlendirme süreci” temasında ele alınmıştır. Kimi katılımcıların -literatürde de bahsedilen- yardım ile sorumluluk arasında bağlantı kurulmasını vurgulaması “sorumluluk” temasının oluşmasını sağlamıştır. Sosyal yardım alanı ile ilgili işleyişin farklı kurum ve kuruluşlarda hatta aynı kurumun farklı birimlerinde farklı işleyişe sahip olmasının vurgulanması nedeniyle “belirsiz işleyiş” teması oluşturulmuştur. Son olarak hemen hemen her katılımcının SYDV ile ilgili bir sözünün olması SYDV'ye ait bir temanın olmasını gerekli kılmıştır.

Hane İncelemesi

Katılımcılar sosyal yardım alanı ile ilgili ilk olarak sosyal inceleme raporunun oluşturulması için olmazsa olmaz olan ev incelemesi ve ev incelemesinin niteliği ile ilgili temel sorunları gündeme getirmişlerdir. Pembe, sosyal yardımların yapılmasında ev incelemesinin kesinlikle gerekli olduğunu ve Beyaz, ev incelemesiz yardım yapılmaması hususuna önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Turkuaz

ise hane incelemesi noktasında hizmet alanın muhtaçlık seviyesinin belirlenmesi için kimi kurumlarca nitelikli hane incelemesi yapılırken (AÇSHB), diğer kuruluş, vakıf ve belediyelerinin niteliksiz olarak bu incelemeyi gerçekleştirdiğini ya da hiç gerçekleştirmediğini vurgulamakta ve böylece kuruluşlar arasında hane incelemesi sürecinin farklılaştığına dikkat çekmektedir. Son olarak Kırmızı, mevzuat sorununa gönderme yaparak ev incelemesinin yasal bir dayanağa oturtulması gerektiğini, mevcut mevzuatlara bakıldığında kişilerin hane incelemelerinde (sosyal inceleme) meslek elemanının haneye girebileceğine dair kanuni dayanak bulunmadığını, bu açıdan bakıldığında hane incelemesinin hukuki olarak haneye tecavüz olarak değerlendirileceğini, bununla ilgili gerekli çalışmaların yapılmasını önermektedir.

Değerlendirme Süreci

Değerlendirme süreci hem kime yoksul deneceği hem de yardım miktarının nasıl belirleneceği üzerine kurgulanmıştır. Burada katılımcılar yardımın miktarı, yardımların bağlanma biçimi, değerlendirilme şekli, yardım tekrarı, yardımda kilit rol oynayan meslek elemanı ve yardım bağlanması sonrasındaki süreçlerle ilgili çekincelerini belirtmektedirler.

Değerlendirme sürecinde ilk olarak Lacivert, 'kim yoksul?' sorusunun cevabının Türkiye'de sıkıntılı olduğunu, Türkiye'de yapılacak yardımların bir üst limiti olmadığını, bu nedenle de 'kim yoksul?' sorusunun önemli bir soru olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir. Örneğin sosyal yardımların asgari ücreti geçip geçmeyeceğinin tartışılmasını önermektedir. Ek olarak yoksulluk kriterinin aynı Bakanlık içerisinde bile değiştiğini, AÇSHB'in bir biriminde asgari ücretin 1/3'ü baz alınırken diğer bir biriminde 2/3'ünün baz alındığını, bu gibi iki farklı yoksulluk kriteri bulunduğunu ve yardım sınırının belirli olmadığını ifade ederek sosyal yardım sürecinde yoksulluk durumun belirlenmesinde bir belirsizlik olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal yardımlarda değerlendirme sürecindeki önemli bir nokta da sosyal yardımların sunumunda bütüncül değerlendirme yapılmadığı ve Türkiye'de sosyal yardım başvurularının, başvuru ilgili kaleme göre değerlendirildiğine yöneliktir. Bu noktada Beyaz, sosyal yardım alanında toptancı yaklaşımın müracaatçılara zarar verdiğini, toptancı yaklaşımın terk edilmesi gerektiğini, örneğin bir günde 2022'den yararlanan ailelerin %93'ünün 2022 aylıklarının kesildiğini, bu noktada aile bazlı bir değerlendirme yapılarak yardımların kesilmesine karar verilmesinin müracaatçının yararına olacağını ifade ederek tek boyuta odaklanan bir değerlendirme sistemini

eleştirmektedir. Benzer şekilde Turuncu da sosyal yardımların yapılmasında ailenin bir bütün olarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirme neticesinde yardımların yapılması gerektiğini, örneğin ailede engelli var ise engelli bireyin, eğitimine devam eden ocuk var ise çocuğun değerlendirilerek bir yardım yapılmasının önemini vurgulayarak ailelerin özel gereksinimlerine odaklanan bir hizmet sunumuna dikkat çekmektedir. Lacivert ise gelişmişlik düzeyine dayanan bir sistemi önermektedir. Lacivert'e göre il ve ilçelerin gelişmişlik düzeyine göre 7 kademeli bir sistem kurulmalıdır. İl ve ilçelerde yaşama zorluğunun dikkate alınarak bu kademelerin belirlenebileceğini ifade etmektedir. Bu noktada İstanbul Kadıköy'de yaşayan bir müracaatçı ile Konya Hadim'de yaşayan bir müracaatçının aynı miktardaki sosyal yardımı almasını eleştirmektedir. Yardımların sınırı noktasında Füme de artış miktarlarına değinmekte ve sosyal yardımlar ile ilgili artışın memur katsayısı ile değil de btce tebliği ile yapılmasını önermektedir. Füme'ye göre memur katsayısı ile birlikte yardımlar hızlı bir şekilde yükselmektedir. Bu nedenle de btce tebliği ile açıklanmasının daha uygun olacağını belirterek sosyal yardım miktarlarındaki artışta katsayının niteliğine dikkat çekmektedir.

Sorumluluk

Sosyal yardım alanında vurgulanan önemli bir diğer sorun ise yardımlarla bireysel sorumluluk arasında bir bağlantı kurulmaması ve yardımların karşılıksız verilmesinin olumsuz etkilerine yöneliktir. Bu noktada yardımlarla istihdam piyasası arasında bağ kurmak da önemli bir başlık olarak ortaya çıkmaktadır. Hem ulusal hem de uluslar arası literatürde bahsedilen ve çeşitli uygulamaları da olan yardım alana sorumluluk verilmesi hususu (Buğra vd., 2012; Deeming ve Johnston, 2019; Erdem, 2005; Gökbayrak, 2017; Gnder, 2013; Immervoll, 2010; Jessop, 1993; Johnsen vd., 2020; Neeraj, 2020; Swailes, 2019; Torfing, 1999; Vidra, 2018; Yılmaz vd., 2019) katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu noktada Mor, yardım sağlanan müracaatçılara yardım karşılığında herhangi bir sorumluluk verilmediğini, verilen yardım karşılığında müracaatçılara sorumluluk verilebileceğini ifade etmektedir. Mor konu ile ilgili çeşitli öneriler sunmaktadır. Örneğin bireyden engelli çocuğunu, yaşlısını ayda iki kere hastaneye veya fizik tedaviye götürmesi, ayda en az bir kez engelli bireyle sinemaya gitmesi istenebileceği şeklinde öneriler sunarken; Sarı ise özellikle evde bakım ücretinden yararlananların sorumlulukları olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yardım ile çalışma arasında bağ olmasını dile getiren katılımcılar bu noktada İŞKUR'a önemli roller vermektedir. Mor'a göre paydaşlar arasında bulunan İŞKUR'un rolü ise "muhtaç" olana muhtaçlık seviyesine göre (birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü öncelik) öncelikli iş imkânı sağlamasıdır. Ek olarak muhtaç olduğunu beyan ederek yardım başvurusunda bulunan kişi ilk etapta zorunlu İŞKUR kaydına tabi olacak ve İŞKUR tarafından sağlanan işe yerleştirilme şansına sahip olacaktır. Mor, müracaatçının İŞKUR'un sağladığı işi red etmesi durumunda aldığı yardımların kademeli olarak azaltılması gerektiğini ifade ederek istihdam ve yardım sürecinde aşamalı bir yaklaşıma dikkat çekerken; Sarı ise İŞKUR havuzunun genişletilmesi amacıyla işverenlerin İŞKUR üzerinden aldığı her bir eleman için devletin teşvik sağlamasını, işverene mutlaka avantaj sağlamak gerektiğini, İŞKUR üzerinden işe giren bir kişinin yardımlarının kademeli olarak azaltılmasını ifade ederek devlet teşvikine gönderme yapmaktadır.

Son olarak Fıme, sosyal yardım alanının insanları kayıt dışı çalışmaya iterek kişinin hem yardımı almak hem de kayıt dışı çalışmak zorunda olduğunu ifade ederek kayıt dışı istihdam sorununu da gündeme getirmiştir.

Belirsiz İşleyiş

Sosyal yardım alanı ile ilgili sıklıkla belirtilen bir diğer husus ise, Türkiye'de sosyal yardım alanının dağınık ve toparlanması güç bir görüntü çizdiğine ilişkindir. Yeşil, günümüzdeki sosyal yardım yapan kurum ve kuruluş, dernek ve vakıflara bakıldığında son derece çarpık ve kontrol edilmesi güç bir işleyişin göze çarptığını, hizmet alanın tespit edilmesi ve muhtaçlık seviyesinin belirlenmesinde düzensizlik bulunduğunu ifade etmektedir. Örneğin SYDV'den talep edilen yardımlarda hanede yaşayan kişilerin tüm gelirleri ve sahip oldukları mal varlıklarının değeri farklı oranlarda "muhtaçlık" hesaplamasına dâhil edilirken; Kızılay, belediyeler ve çeşitli vakıfların "muhtaçlık" kriterinin rasyonel hesaplamadan ziyade kişilerin insiyatifinde olduğunu ve hizmet alanın beyanları doğrultusunda yürütüldüğünü belirtmektedir. Pembe de bu noktada Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'ni (SOYBİS) vurgulayarak SOYBİS'in AÇSHB'ye verdiği yetki ile SYDV'ye verdiği yetki arasında farklılık oluştuğunu, bunun da müracaatçıyı değerlendirme noktasında farklılığa sebep olabileceğine ilişkin ikileme dikkat çekmektedir. Sosyal yardım alanında yerel yönetimler açısından temel ölçütlerin eksikliği sorun olarak ifade edilmiştir. Nitekim Turkuaz belediyelerde çok çeşitli yardım kalemlerinin bulunduğunu ve bu yardım kalemlerinin belediyeler arasında da çeşitlilik gösterdiğini ifade etmektedir.

Sosyal yardım alanı içindeki belirsizliklerde önemli bir vurgu da hizmet tekrarı yani mükerrer yardımlara yöneliktir. Bu durumda daha fazla kişiye hizmet sunulabilecekken daha az kişiye yardım ulaşmaktadır. Siyah, bu bağlamda aynı yardım kalemlerinin çeşitli kurum ve kuruluşlarda yer aldığını, birbirini tamamlayıcı bir sosyal yardım sisteminden çok uzak bir görüntü çizildiğini ifade ederek bu konuda sorunu özetlemektedir. Son olarak Turuncu, hizmet alana sosyal hizmet temelli bakılmadığı zaman hizmetin kalitesi düştüğünü ya da hizmet alanın içinde bulunduğu durumun yeterince anlaşamadığını, bununla birlikte tam anlamıyla ihtiyaç sahibi olmayan müracaatçıya da gereksiz yardım verilebileceğini belirterek ihtiyaç sahipliğine vurgu yapmaktadır.

Katılımcılar belirtilen sorunlara ilişkin olarak çeşitli çözüm önerileri sunmaktadırlar. Yeşil, özellikle SYDV'lerde olduğu gibi müracaatçının beyan ettiği gelir üzerinden tanımlanmaması gerektiğini, aksi takdirde sosyal yardımda 'adalet' ilkesine aykırı olacağını, bu dağınık görüntünün üstesinden gelebilmek adına tüm sosyal yardım alanının tek bir kurum çatısı altında toplanması gerektiğini ifade etmektedir. Mavi de kurumsal altyapının netleşmesini vurgulamaktadır. Mavi'ye göre devletin kurum ve kuruluşlarının sosyal yardım konusunda netliğe sahip olması gerekmektedir. Bu netlik hangi kurum ve kuruluşun hangi alanda yardım vereceği ile ilgilidir. Sağlık Bakanlığı sağlık alanında yardım verecekse; AÇSHB'ye bağlı kurum ve kuruluşlarda sağlığa ilişkin yardım hizmetinin olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Turkuaz, belediyelere sosyal yardım ödeneğinin verilmemesini, ancak belediyelerin kendi fonlarından yardım yapılmasına onay verilebileceğini belirtmektedir. Turkuaz'a göre Doğu ve Güneydoğu Anadolu örnekleri düşünüldüğünde sosyal yardımların merkezi teşkilattan dağıtılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Ek olarak müracaatçının yararlanacağı yardımların her belediyede aynı olmasını önerirken (merkez belediyeler ile küçük dış ilçe belediyelerindeki farklar kentleşmenin de yavaşlamasına neden olabilir), diğer taraftan belediyelerin sosyal yardım alanından çekilmesinin konu ile ilgili en uygun öneri olacağı görüşündedir. Bu noktada belediyelerin daha çok sosyal aktivitelere eğilmesini, sosyal ve kültürel aktiviteleri finanse etmesini ifade ederek yerel yönetimlerin sosyal yardım hizmetlerinden ziyade diğer hizmetlere yönelmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Kırmızı ise, Sivil Toplum Örgütleri ve Vakıfların yerelde yaptıkları sosyal yardımların belli bir ađ içinde ortaklaşa yapılması ile aynı bireyin birden fazla sosyal yardım ile bağımlı bir yaşam sürmesinin önüne geçilmesine katkı sağlayacağını vurgulamaktadır. Bu belirsizliğin önüne geçmek amacıyla Yeşil, Bütünleşik Yardım Sistemi ve Bütünleşik Bilgi

Sistemi'ni (BYS/BBS) önermekte ve bu görüşünü ayrıtılandırmaktadır. Yeşil'e göre müracaatçı çeşitli kurum ve kuruluşlardan yardım alabilmekte ve yardım sağlayanların bu durumdan haberleri olmamaktadır. Bu durumun engellenebilmesi için sosyal yardımlarda rol oynayan ve AÇSHB, SYDV, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kızılay, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri ve İŞKUR'un da dâhil olduğu 6 paydaşın ortak hareket etmesini önermektedir. Bu nedenle AÇSHB, SYDV, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kızılay, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri ve son olarak İŞKUR'un da dâhil olduğu 6 paydaşlı bir "BYS" veya "BBS"nin kurulmasını şart koşmaktadır. Örneğin "muhtaç" olduğunu beyan ederek yardım talebinde bulunan bir vatandaş paydaşlardan herhangi birine başvurduğunda ve yardım sağlandığında, bu yardımın miktarı ve cinsi paydaşların kurumlarında belirledikleri yetkili personel vasıtasıyla kullanıcı adı ve şifre ile BYS/BSS'ye giriş yapma yetkisi ve zorunluluğunun olması gerektiğini belirtmektedir. Ek olarak her birimin kendine özel butonu olmasını ve yetkili kurum tarafından genel sorgu yapıldığında müracaatçıların hangi sosyal yardım kuruluşundan ne oranda yardım aldığı belirlenebilmesini önermektedir. Ayrıca AÇSHB, SYDV, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kızılay, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri ve son olarak İŞKUR'dan oluşan 6 paydaşın bağımsız başka kurum tarafından ve tek bir elden denetlenmesine ve bu kapsamda bütünleşik bir sosyal yardım mevzuatına ihtiyaç olduğuna vurgu yapmaktadır.

Diğer katılımcıların da Yeşil ile benzer şekilde sosyal yardım sisteminde belirsizliklerin önüne geçecek önerileri bulunmaktadır. Gri, Kızılay gibi kurum ve kuruluşların yardımlarını gerçekleştirirken kişinin bilgilerini ortak bir havuzdan talep etmesini, sistemin en son ne zaman ve ne için döküldüğünün yazılmasını ve bu şekilde müracaatçının yakın zaman dilimi içerisinde birden fazla kuruma aynı sebeple başvurmasının önüne geçilebileceğini ifade ederek BYS/BBS'ye benzer bir şekilde ortak bir havuzdan bahsetmektedir. Buna paralel olarak öneriler arasında tek bir devlet bankasının kullanılması, nakit ve gıda yardımları için ayrı ayrı banka kartlarının tahsis edilmesi yer almaktadır. Nitekim Turkuaz, nakdi yardımların 'sosyal yardım' ismiyle tüm paydaşlar tarafından tek bir devlet bankası üzerinden yapılması önerisinde bulunurken; Mavi ise yapılan yardımla ilişkili banka kartının verilmesini, bu banka kartının nakit çekim için de kullanılabilmesini, yapılan gıda yardımları için ek kart tahsis edilmesini ve bu kartla nakit çekimin yapılmasının engellenmesi vurgusunda bulunmaktadır.

SYDV İşleyişi

Görüşmelerde katılımcıların yoğun bir şekilde SYDV üzerine düşüncelerini aktarması sonucunda SYDV ile ilgili ayrı bir temanın gerekli olduğu tespit edilmiştir. Burada önemli bir vurgu SYDV'lerdeki personelin niteliği ile ilgilidir. Meslek elemanlarının çalışma saatleri, niteliği ve niceliği SYDV için temel sorunlardan bir tanesidir. Lacivert, SYDV'lerde en büyük sorunlardan bir tanesinin meslek elemanı sorunu olduğunu düşünmektedir. Ciddi fonlara sahip olmasına rağmen bu fonları mesleki olarak kullanamadıklarını, mesleki olarak kullanabileceği meslek elemanlarına (sosyolog, sosyal çalışmacı gibi meslek elemanları) sahip olmadıklarını, ayrıca vakıflarda kadın personel bulunmadığını da çok az bulunduğunu belirtmektedir. Mavi ise SYDV personelinin çakılı kadro olarak çalışmasından dolayı çok uzun çalışma geçmişleri bulunduğunu, bu nedenle de tükenmişlik sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını, yapılan çalışmalarda da bu durumun müracaatçıyı olumsuz etkilediğini, ek olarak küçük yerleşim yerlerinde personel ile müracaatçının birbirini tanımalarının sorunlara neden olabileceğini ifade ederek personel boyutuna vurgu yapmaktadır.

Bu başlık altında katılımcıların değindiği sorunlardan biri de SYDV'lerin yapısındaki otorite karışıklığı diyebileceğimiz yardım başvurusunun alınması, değerlendirilmesi ve bütçelenmesi noktasındaki karmaşıklıktır. Bu bir anlamda belirsizlik temasına gönderme yapsa da bu meselenin SYDV'lerin kendi yapısal sorunlarından biri olduğu unutulmamalıdır. Nitekim Kırmızı, Vakıfların bütçesinin AÇSHB'den sağlanılmasına rağmen vakıfların İç İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet verdiğini ifade ederek bütçeleme ve yönetim açısından çelişkilere değinmiştir. Beyaz ise SYDV'lerde yardım listesini meslek elemanı yerine muhtarların yaptığını, muhtarlardan gelen listenin yardım almamasının olası olmadığını, diğer bir ifade ile yardımlara meslek elemanları yerine muhtarların karar verdiğinin anlamına geldiğini belirterek yardım alma sürecindeki çok başlılığı vurgulamaktadır. Benzer şekilde Mor da il ve ilçelerde yapılan yardımların kaymakamların ve mütevelli heyetinin istek ve beklentilerine göre oluşturulduğunu, yardımların kime verileceği hususunun tamamen kaymakamlara ve mütevelli heyetine bağlı olduğunu ifade ederek değerlendirme sürecinde meslek elemanlarının ve hane incelemesinin geri planda kaldığına dikkat çekmektedir.

SYDV'lerde çok çeşitli yardım kalemlerinin olması katılımcılar tarafından eleştirilmektedir. Yardım kalemlerin çeşitli olması yoğunluğu da arttıran bir unsur

olarak karşımıza çıkmaktadır. Mor, SYDV'nin doğum yardımı ya da silikozis hastalarına yardım gibi çok çeşitli yaptığı yardımların yoğunluğu arttırdığına, Füme ise bu noktada yoğunluğun müracaatçıya hizmet bağlanması sürecini uzattığına dikkat çekmektedir. Gri ise yardımlar konusunda alternatif sunulmadığını belirterek gıda yardımları konusunda eleştirel yaklaşmaktadır.

Katılımcılar tespit ettikleri sorunlara ilişkin çeşitli çözüm önerileri sunmaktadırlar. Bu noktada Kırmızı yukarıda ifade ettiği SYDV'nin konumu ile ilgili durumun giderilmesini önermektedir. SYDV'nin bütçesini AÇSHB'den almasına rağmen İç İşlerini Bakanlığı'na bağlı olmasını eleştirmektedir. Füme ise SYDV'lerin sadece AÇSHB bünyesinde hizmet vermesinin hem SYDV üzerindeki ikilemi ortadan kaldıracığını hem de AÇSHB tarafından süreli yardım bağlanıncaya kadar verilecek olan acil nakit transferinin müracaatçının durumunu kontrol altında tutabileceğini ve müracaatçının mağduriyetini giderilebileceğini belirterek SYDV'lerin daha etkin çalışabilmesinin bir bakanlık altyapısı ile mümkün olacağını altını çizmektedir.

Diğer taraftan personel ile ilgili olarak Turuncu, İŞKUR haricindeki tüm sosyal yardım alanında bulunan kurum ve kuruluşlardaki personellerin sosyal çalışmacı, sosyolog gibi meslek elemanlarından oluşması, örneğin SYDV'lerdeki gibi kimya mühendisi bir çalışanın bu hizmeti sağlamaması gerektiği üzerinde durmaktadır. Mavi ise SYDV personelleri arasında hakim ve savcılarda olduğu gibi yer değiştirme olmasını ifade ederek hem personelin niteliğine hem de tükenmişlik ve enformel ilişkiler sorununa değinmektedir.

SYDV'nin sosyal yardım hizmeti sunumu ile ilgili olarak Mor, hem SYDV hem de personelin, kaymakamların ve mütevellî heyetinin yetki alanından çıkarılması gerektiği görüşünü paylaşırken Gri ise, müracaatçılara gıda yardımının paketler halinde vermek yerine müracaatçının kendi seçebilmesini, aynı yardımlar konusunda ya dikkat edilmesini ya da kesinlikle verilmemesini, yazın ihtiyaç halinde olmayan kömür dağıtımının güzel bir örnek teşkil ettiğini ifade ederek yardımların niteliğinde seçim şansı ve zamansal uygunluğa dikkat çekmektedir. Ek olarak Mor, yukarıda ifade ettiği SYDV'nin doğum yardımı ya da silikozis hastalarına yardım gibi çok çeşitli yardımlar yapması gibi özel durumlara hizmet eden yardımların SYDV'den alınarak nüfus müdürlüklerine ve SGK'ya verilmesinin SYDV'deki iç yoğunluğu ve müracaatçı sayısını azaltacağını belirterek SYDV'lerin hizmet alanının daraltılmasının hizmet kalitesini arttıracığını vurgulamaktadır.

TARTIşMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Katılımcılar sosyal yardım sürecinde sosyal incelemenin temeli olan hane incelemesi noktasında mevzuat ve uygulama açısından standardizasyona değinmişlerdir. Demirtürk ve diğerlerinin (2011) de ifade ettiği üzere, çok boyutlu olması nedeniyle yoksulluk düzeyinin belirlenmesi oldukça güç bir iştir. Bu çerçevede sosyal yardım sunumunda değerlendirilmenin başlangıç noktası olarak belirlenebilecek hane incelemesi ve sonucunda yazılan sosyal inceleme raporu adil bir hizmet sunumu için bir gerekliliktir. Uluğtekin ve diğerleri (2004) de sosyal incelemenin müracaatçının biricikliğini ortaya koyabilmek, mikro, mezzo ve makro sistemlerle ilişki kurabilmek için gerekliliğini savunmaktadırlar. Bu noktada sosyal incelemenin müracaatçının hem çevresi içerisinde hem de bütüncül olarak değerlendirilmesi ve hizmetlerin etkinliği için önemli olduğu bildirilmektedir (Uluğtekin, 2004; Uluğtekin, 2011).

Değerlendirme süreci hem kime yoksul deneceği hem de yardım miktarının nasıl belirleneceği üzerine kurgulanmıştır. Burada katılımcılar yardımın miktarı, yardımların bağlanma biçimi, değerlendirilme şekli, yardım tekrarı, yardımda kilit rol oynayan meslek elemanı ve yardım bağlanması sonrasındaki süreçlerle ilgili çekincelerini belirtmektedirler. Daşlı (2015) SYDV'ler, Belediyeler ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) arasında ortak bir muhtaçlık sınırının olmadığını bunun da sosyal yardım alacak kitlenin sağlıklı bir şekilde belirlenmesine engel olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede muhtaçlık esasına göre yapılan yardımlarda hem muhtaçlık kavramının tanımlanması hem de muhtaçlık ölçütlerinin objektif bir şekilde yapılması önem kazanmaktadır (Öksüz, 2010). Ölçüt belirlenmesi adil bir yardım sistemi ve zengin-fakir ayrımının sağlanması için hayati öneme sahiptir. Kılıç ve Oral (2017)'in çalışmasında SYDV'lerin hizmet sunumunda eşitlik ve adalet ilkelerine riayet edilmesi konusunda müracaatçıların memnuniyet düzeyleri %72 oranında çok iyi olarak bulunmuştur. Bununla birlikte Arala (2017) tarafından yapılan çalışmada ise sosyal yardım sisteminde zengin-fakir ayrımının tam olarak yapılamadığı ve ihtiyaç sahiplerinin alması gereken yardımların muhtaç olmayanlar tarafından da paylaşıldığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde Demirtürk ve diğerlerinin (2011) araştırması sonucunda ise yardım almayan ailelerin %38,2'sinin yardım alması gerektiği, yardım alan ailelerden ise; %8,8'inin yardım almaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Muhtaçlık tespiti noktasında önemli bir vurgu da standardize edilmiş ölçütlerin bölgeler arası farklılıklara duyarlı olup olmaması ile ilgilidir. Nitekim Karagöl ve Dama (2015) muhtaçlık tespitinde bölgelere göre farklılaşan harcama ve gelir düzeylerinin dikkate alınmasına ek olarak kır-kent ayrımının da önemine değinmişlerdir. Bu çerçevede bölgeler arası farklılaşan bir ölçütün daha duyarlı olacağı söylenebilir. Dodurka (2014) ise Türkiye'deki sosyal yardım alanının hayırseverlik ve kurumsallaşma paradoksuna benzer şekilde değerlendirme sürecinde de birtakım paradoksların olduğunu belirlemektedir. Nitekim bir taraftan muhtaçlık tespiti için standartlar ve sistematik uygulamalar getirilmeye çalışılsa da yüksek kayıt dışı istihdam oranı bilgi toplama sürecinde yerel aktörlerin de değerlendirme sürecinde dâhil olmasına neden olmaktadır. Sistem bir yandan formelleşirken diğer yandan enformelleşmektedir.

Sosyal yardım alanında vurgulanan önemli bir diğer sorun ise yardımlarla bireysel sorumluluk arasında bir bağlantı kurulmaması ve bu anlamda yardımların karşılıksız verilmesinin olumsuz etkilerine yöneliktir. Bu noktada, yardımlarla istihdam piyasası arasında bağ kurmak da önemli bir başlık olarak ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere yardım alana çeşitli türde sorumluluk verilmesi hususuna literatürde çokça değinilmektedir. Örneğin iş arama faaliyetlerine devam etme, belirli eğitimlere ve gönüllü çalışmalara katılma, mesleki eğitime yönelik staj görme vb. eylemlerde bulunma zorunluluğu (Buğra vd., 2012; Yılmaz vd., 2019); danışmanlık hizmeti ve mesleki becerinin kazandırılması (Günder, 2013); çalışma şartına bağlı olarak sosyal yardımların verilmesi (Deeming ve Johnston, 2019; Jessop, 1993; Johnsen ve Reiso, 2020; Swailes, 2019; Torfing, 1999; Vidra, 2018) gündeme gelmektedir. Araştırma kapsamında katılımcılar da benzer şekilde istihdam piyasası ile bağ kurulamıyorsa yardım alana sorumluluk verilmesi hususunu dile getirmiştir. Sosyal yardımların bireylerin çalışma motivasyonları üzerinde olumsuz etki ettiği literatürde vurgulanan bir konudur (Şener, 2010). Nitekim Öğülmüş (2011)'ün çalışmasında sosyal yardım alanlar arasında yardım süreci ile ilgili olarak "istihdam yaratılsın" diyenlerin oranı %3.2 gibi çok düşük düzeyde bulunmuştur. Benzer şekilde Arala (2017) tarafından yapılan araştırmada da yapılan sosyal yardımların çalışmayı teşvik edici olmadığına altı çizilmiştir. Bu noktada Kesgin (2016) yardımların maaş gibi algılandığını ve sosyal yardımların niteliğinin tam olarak anlaşılmadığına dikkat çekmektedir. Ek olarak sosyal yardımların bir bağımlılık kültürü oluşturması sorunu gündeme gelmektedir (Arslan, 2014). Sonuç olarak aktif istihdam politikaları üstüne yoğunlaşan ve emek piyasası ile bağlantı kuran yardımların son yıllarda önem

kazandığı ve gelecekte de önemli bir politika ilkesi olacağı belirtilmektedir (Öksüz, 2010; Yılmaz vd., 2018).

Sosyal yardım alanı ile ilgili sıklıkla belirtilen bir diğer husus ise, Türkiye’de sosyal yardım alanının dağınık ve toparlanması güç bir görüntü çizdiğine ilişkindir. Sosyal yardım alanında yerel yönetimler açısından da bir standardizasyon eksiliğine dikkat çekilmektedir. Sosyal yardım alanı içindeki belirsizliklerde önemli bir vurgu da hizmet tekrarı yani mükerrer yardımlara yöneliktir. Bu durumda daha fazla kişiye hizmet sunulabilecekken daha az kişiye yardım verilebilmektedir. Bu belirsizliğin önüne geçmek amacıyla BYS/BBS katılımcılar tarafından önerilmektedir. Türkiye’deki sosyal yardım sisteminin çok parçalı bir yapıya sahip olduğu literatürde de belirtilmektedir (Dodurka, 2014). Bu yapının işlevselleştirilmesi ile ilgili ortak vurgu yardım yapan kurum ve kuruluşlar arasında ortak veri tabanının ve bilgi paylaşımının gerekliliğine yöneliktir (Öksüz, 2010; Zengin vd., 2012; Temel, 2016). Özellikle merkezi kamu kurumları ile belediyeler ve sivil toplum kuruluşları arasında yapılacak bilgi paylaşımı ve koordinasyonun önem kazandığı belirtilmektedir (Ceren, 2017; Temel, 2016; Zengin vd., 2012).

Sosyal yardımların tek çatı altında toplanması açısından belirli geliştirmelerin yapıldığı da vurgulanmalıdır. 2009 yılından itibaren kullanılmakta olan SOYBİS, bilgisayar ve bilişim teknolojilerinin kullanılarak müracaatçıların bilgilerinin hızlı bir şekilde değerlendirilmesi ve tekrar eden yardımların önüne geçilmesi açısından önemli bir girişimdir (Dodurka, 2014). SOYBİS’in geliştirilmesi ile Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi (BSYS) 2010 yılından beri 22 farklı kurumdan gelen verileri birleştirerek ortak bir havuzda değerlendirme yapılabilmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte söz konusu sisteme belediyelerin ve STK’ların entegrasyonunun son güncel rapor olan 2017 yılı raporu) itibariyle tamamlanmadığı görülmektedir. STK’lar özelinde Türk Kızılay’ı ile test aşaması devam etmekte, belediyeler ile olan entegrasyonda ise pilot uygulamanın tamamlandığı belirtilmektedir. Raporda sistemin kurulmasında karşılaşılan zorluklara da yer verilmiştir. Bu zorluklar kurumların farklı veri tabanı ve formatlar kullanması ve gerekli teknik bilgi birikimine sahip olmama olarak belirlenmiştir (ASPB, 2017).

Görüşmelerde katılımcıların yoğun bir şekilde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) üzerine düşüncelerini aktarması sonucunda SYDV ile ilgili ayrı bir temanın gerekli olduğu tespit edilmiştir. Burada önemli bir vurgu SYDV’lerdeki personelin niteliği ile ilgilidir. Bu başlık altında katılımcıların değindiği sorunlardan

biri de SYDV'lerin yapısındaki otorite karışıklığı şeklinde nitelendirilebilecek yardım başvurusu alınması, değerlendirilmesi ve bütçelenmesi noktasındaki karmaşıklığıdır. SYDV'lerde çok çeşitli yardım kalemlerin olması katılımcılar tarafından eleştirilmektedir. Ayrıca yapılan yardımların niteliği de önemli bir husustur. Ülkemizde sosyal yardımların sağlanmasında çok sayıda kurum yetkilendirilmekle birlikte, en fazla bilinen kurumun Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları olduğu belirtilmektedir (Öğülmüş, 2011). Dodurka (2014) sosyal yardım sisteminin SYDV çalışanlarınca bile karışık ve anlaşılması zor bir sisteme sahip olduğunu ifade etmektedir. Demirtürk ve diğerleri (2011) SYDV'lerin yardım talebinde bulunanlara yönelik veri toplama araçlarının yetersiz olduğunu ve karar yöntemlerinin de objektiflikten uzak olduğunu belirtmektedir. Nitekim Öğülmüş'ün sosyal yardım alanlarla yaptığı çalışmasında katılımcıların %32,2'si sosyal yardımları gerçekten de ihtiyacı olan ailelerin aldığını, %35,0'i bazen ihtiyacı olmayan ailelerin de yardım aldığını belirtmiştir. Ek olarak katılımcıların %32'si ise iyi bir inceleme yapılmadığını ve ihtiyacı olan olmayan herkesin yardım aldığını belirtmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, SYDV'ler, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları (STK) gibi sosyal yardım alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlar arasında hem kaynak yönetimi hem de müracaatçıların doğru tespiti açısından koordinasyon eksikliğinin önemli bir sorun olduğu aşikârdır. Bu nedenle sosyal yardım alanında gerçekleşecek çalışmalarda öncelikle makro düzeyde yapısal iyileştirmelerin, kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon çalışmalarının yapılması elzem görülmektedir. Ayrıca sosyal yardımların belirlenmesi ve dağıtılması noktasında, ihtiyaç değerlendirmesi, kaynak yönetimi ve müracaatçılara sosyal adaletin tesisi son derece önemli ve hassas kavramlardır. Bunları adil ve eşit biçimlerde belirleyecek ve uygulayabilecek mesleki profesyoneller ise doğrudan bu alanda hizmet sunabilecek yetkinliğe sahip sosyal hizmet uzmanlarıdır. Bu sebeple sosyal yardım alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlarda sosyal hizmet uzmanlarının istihdamının artırılması gerekmektedir. Ayrıca salt hizmet sunumunda değil politika ve karar süreçlerinde de sosyal hizmet uzmanlarının yer alması gerekmektedir.

Gencer'e göre sosyal hizmet çalışanları, uzmanlıkları ne olursa olsun, toplum ile bütünleşmekte güçlük çeken, dışlanan ve dezavantajlarından kaynaklı toplum dışına itilen insanlarla daha yoğun biçimlerde çalışırlar. Çünkü bu insanların sosyal adalete, insan haklarına ve insani ihtiyaçlara gereksinimleri, toplumla bütünleşmiş insanlara oranla daha fazladır (Gencer, 2019). Sosyal yardıma ihtiyaç duyan

insanlar da bu grupta yer almaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet ğrencilerinin ve sosyal hizmet uzmanlarının bu müracaatçı grupları ile çalışılırken sadece dezavantajlara ve marjinalleşmeye yol açan güçleri ve süreçleri anlamaları değil, aynı zamanda bu süreçlerdeki insanlara çözüm bulma, onları işlevsel kılma ve güçlendirme gibi sorumlulukları da bulunmaktadır (Gencer, 2019).

Sosyal yardımların hane içinde verimli kullanılıp kullanılmadığı sorusu her zaman gündemdeki yerini korumaktadır. Örneğin engellilik alanında alınan yardımların engellinin yüksek yararını sağlayacak şekilde kullanılıp kullanılmadığına diğer bir ifade ile verimliliğe ilişkin bir çalışma planlanmalıdır. Verilen yardımın nasıl kullanıldığı, neye harcandığı gibi sorular önemli sorular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada takip, denetim için de kriterler oluşturulmalıdır. Diğer türlü sınırları tam çizilmeden yapılacak denetimler sosyal hizmet uzmanını müracaatçı gözünde olumsuz bir noktaya taşıyabilir. Burada aslında asıl dikkat edilmesi gereken nokta sosyal yardımın bireyin yaşam kalitesi ve sosyal işlevselliği için kullanılıp kullanılmadığıdır. Sosyal yardım ile ilgili bir suiistimalin olup olmadığı tespit edilebilmelidir. Örneğin hane geliri değişmiş ve bu bildirilmemişse nedeni öğrenilmelidir. Ek olarak ailenin sosyal hizmet uzmanı tarafından takip edilmesi, ailenin eğitim, sistemlere ulaşma gibi maddi olmayan ihtiyaçları için danışmanlıkta bulunulması gerekmektedir. Bu da doğrudan yardımların verimliliğini arttırabilecektir.

Kanıtı dayalı uygulama çerçevesinde düşünülecek olursa sosyal hizmet uzmanı için “kanıt” olarak kabul edilecek sosyal inceleme raporları sosyal hizmet uygulamasında önemli bir yer kaplamaktadır. Sosyal incelemenin de mutlaka hane incelemesini içermesi gerekmektedir. Fakat sosyal incelemenin daha nitelikli yapılabilmesi için iki konu ile ilgili mevzuat çalışması yapılmalıdır. Birincisi sosyal inceleme yapacak olan meslek elemanının haneye girebileceğine dair kanuni dayanak oluşturulmalıdır. İkincisi hangi kurum ve kuruluş olursa olsun sosyal inceleme yapılmaksızın sosyal yardım verilmesinin önüne geçecek bir düzenleme yapılmalıdır.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma süreci Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu üyesi Prof. Dr. Vedat İŐIKHAN'ın 24.11.2018 tarihinde Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Konya Şubesi'nden sosyal yardımlar ile ilgili araştırma talep etmesiyle başlamıştır. Talep doğrultusunda gerekli hazırlıklar yapılarak araştırmanın verileri Ocak-Şubat 2019 tarihleri arasında elde edilmiştir. Belirtilen tarihte TRDİZİN'in etik kurul şartı olmaması nedeniyle de hızlıca hazırlıklar tamamlanarak araştırma sürecine

geçilmiştir. Konya'daki sosyal hizmet uzmanlarının bulunduğu 152 kişilik WhatsApp grubundan çağrıya cevap veren, araştırmaya katılmakta gönüllü olan ve son olarak sosyal yardım alanında çalışmış veya çalışmakta olan 17 sosyal hizmet uzmanına araştırmmanın amacı ve görüşmelerin ortalama ne kadar süreceği açıklanmıştır. Böylece aydınlatılmış onam ilkesi yerine getirilmiştir. Aydınlatılmış onam ilkesine ek olarak özerklik, gizlilik ve gizliliğin korunma ilkeleri de yerine getirilmiştir. Bu kapsamda diledikleri zaman araştırmadan ayrılacakları ve sosyal hizmet uzmanlarına ait bilgilerinin korunacağı belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aca, Z. (2018). Türkiye'de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASPB). (2017). Türkiye'nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi Raporu. Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Alaee, N., Shahboulaghi, F. M., Khankeh, H., & Kermanshahi, S. M. K. (2015). Psychosocial Challenges for Parents of Children with Cerebral Palsy: A Qualitative Study. *Journal of Child and Family Studies*, 24(7), 2147-2154.
- Arala, H. (2017). 2005-1015 Dönemi Sosyal Yardımlara Sosyolojik Bakış (Çiftlik Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, N. (2014). Sosyal Yardımlar ve İstihdam İlişkisinin İncelenmesi: Sivas İlinde Bir Alan Araştırması. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 16-31.
- Balta, E. (2019). Sosyal yardımların sosyo-ekonomik etkileri: Şırnak ili örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Benn, C. (1991). Social justice, social policy and social work. *Australian Social Work*, 44(4), 33-39.
- Blomberg, H., Kroll, C., Kallio, J., & Erola, J. (2013). Social workers' perceptions of the causes of poverty in the Nordic countries. *Journal of European Social Policy*, 23(1), 68-82.
- Buğra, A. (2016). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A., Keyder, Ç., & Erdem, I. (2012). *Sosyal yardım uygulamaları ve topluma yararlı faaliyet karşılığında asgari gelir desteği uygulaması*. Ankara: UNDP.
- Buz, S., Ontas, O. C., & Hatiboglu, B. (2013). Opinions of social work students from Turkey on social justice. *International Social Work*, 56(6), 724-742.

- Canbulut, T. (2017). Yoksulluk ve Yoksullukla M¼cadele Alanındaki Sosyal Politikaların Sosyal Hizmet Uzmanlarınınca Değerlendirilmesi: S¼rd¼r¼lebilir Yoksulluk. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 113-132.
- Ceren. A. (2017). Sosyal Yardımların Yönetilmesi: Kahramanmaraş Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstit¼s¼.
- Clark, S. (2007). Social work students' perceptions of poverty. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 16(1-2), 149-166.
- Dama, N. (2016). Türkiye'de sosyal yardımların sosyal refah üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstit¼s¼.
- Daşlı Y, (2015). Sosyal Yardımların Sorunlu Alanı: Muhtaçlık Tespiti. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 39, s.135-154.
- Daşlı, Y. (2018). Yoksullukla m¼cadele aracı olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 525-542.
- Deeming, C., & Johnston, R. (2019). From 'welfare'to 'workfare', and back again? Social insecurity and the changing role of the state. J. Evans, S. Ruane, H. Southall (Ed.), In *Data in Society: Challenging Statistics in an Age of Globalisation*, (p. 157-170). Bristol: Policy Press.
- Demirt¼rk, R. B., Bozkuş, N., Cephe, A., Aktaş, B., Afşar, S. T. ve Çıngı, H. (2011). Yoksulluk D¼zeyinin Modellenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 29-67.
- Dodurka, B. Z. (2014). Türkiye'de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar-Çalışma Raporu. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*.
- Durmaz, O. S. (2016). Neo-liberal sosyal politika rejiminin tesisi ve AKP. *Calisma ve Toplum*, 48(1), 143-168.
- Erdem, I. (2005). *Avrupa'da asgari gelir uygulamaları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu.
- Erdoğan, S., Nahcivan, N., Esin, M. N. (2014). *Hemşirelikte Araştırma Süreç, Uygulama ve Kritik*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Gencer, T. E. (2019). Dezavantajlı bireylerle ve marjinalize olmuş gruplarla çalışırken sosyal işlevselliği geliştirme ihtiyacı ve savunuculuk faaliyetleri. Ö. Altındağ, O. Tatlıcıoğlu, Y. Kryvenko (Ed.), *Current Problems and Approaches in Social Work* (73-83). Londra: IJOPEC Publication.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmada Nicel Ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gökbayrak, ř. (2017). Değerşen refah devletleri ve sosyal yardımlar. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(1), 71-90.
- G¼nder, Z. (2013). Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Uygulanan Asgari Gelir Desteği Programlarının Genel Hak Kazanım Koşulları. *Sosyal Güvence*, (3), 96-103.

- Gürler, Ö. K., Emeçi H. ve Üçdoğruk, Ş. (2018). Kamu Destekli Sosyal Yardımlar Üzerine Ampirik Bir Çalışma: Türkiye Örneği. İnsan Hakları Yıllığı. Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Hothersall, S. (2010). *People, policy and practice*. Hothersalland, S., Bolger, J. (Ed.), In *Social Policy for Social Work, Social Care and the Caring Professions: Scottish Perspectives* (p. 71-88). UK: Ashgate Publishing Limited.
- Immervoll, H. (2010) 'Minimum Income Benefits in OECD Countries: Policy Design, Effectiveness and Challenges', *Social, Employment and Migration Working Paper 100*. Paris: OECD.
- İçağasıoğlu-Çoban, A., & Özbesler, C. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 31-42.
- İçağasıoğlu-Çoban, A., Attepe, S., Uluocak, G. P., & Çelik, G. (2011). "Are we doing fine?" The views on poverty reduction strategies among front-line workers in the field of social assistance in Turkey. *Journal of Social Service Research*, 37(5), 469-480.
- Jessop, B. (1993). Towards a Schumpeterian workfare state? Preliminary remarks on post-Fordist political economy. *Studies in political economy*, 40(1), 7-39.
- Johnsen, J. V., & Reiso, K. H. (2020). Economic effects of workfare reforms for single mothers: Benefit substitution and labour supply responses. *The Scandinavian Journal of Economics*, 122(2), 494-523.
- Karagöl. E. T., & Dama, N. (2015). Geçmişten günümüze sosyal yardımlar. Ankara: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (Sayı 139).
- Kesgin, B. (2016). Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Sivil Toplum Ortaklığı. *Strategic Public Management Journal (SPMJ)*, 4, 83-94.
- Kılıç, R. ve Oral, M. A. (2017). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Sunulan Hizmetlerde Vatandaş Memnuniyetinin Ölçülmesi: Elmalı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği. *Journal of Current Researches on Educational Studies*, 7(1), 147-160.
- Koç, N., & Ökmen, M. (2015). Sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde seçilmiş belediyelerin sosyal bütçelerinin değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, 168, 69-84.
- Kolmar, M. (2007). Beveridge versus Bismarck public-pension systems in integrated markets. *Regional Science and Urban Economics*, 37(6), 649-669.
- Korkat, M. (2013). Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Önemi (Kars İli Örneğinde Bir İnceleme). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Krumer-Nevo M., Lev-Wiesel, R. (2005). Attitudes of social work students toward clients with basic needs *Journal of Social Work Education*, 41(3), 545-556.
- Krumer-Nevo, M. (2016). Poverty-aware social work: A paradigm for social work practice with people in poverty. *British Journal of Social Work*, 46(6), 1793-1808.
- Lavee, E., & Strier, R. (2018). Social workers' emotional labour with families in poverty: Neoliberal fatigue?. *Child & Family Social Work*, 23(3), 504-512.
- Mantle, G., & Backwith, D. (2010). Poverty and social work. *British Journal of Social Work*, 40(8), 2380-2397.

- Metin, O. (2011). Sosyal politika açısından AKP dönemi: sosyal yardım alanında yaşananlar. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 179-200.
- Miller, D. P., Bazzi, A. R., Allen, H. L., Martinson, M. L., Salas-Wright, C. P., Jantz, K., ... Rosenbloom, D. L. (2017). A social work approach to policy: Implications for population health. *American journal of public health*, 107(3), 243-249.
- Mossé, P. (2018). Steering from Bismarck to Beveridge: the French experience. *Revista Brasileira em Promoção da Saúde*, 31(4), 1-7.
- Neeraj, S. Y. (2020). Can Workfare and Income Guarantees Serve as Poverty Reduction in Developing Countries?. *Sustainable Humanosphere*, 16(1), 1102-1110.
- Öğülmüş, S. (2011). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 83-96.
- Öksüz, D. (2010). Sosyal Yardımların Koordinasyonu Sorunu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Reamer, G. (2018). *Sosyal Hizmet ve Değerleri*. Ankara: NikaYayınevi.
- Reeser, L. C., & Epstein, I. (1987). Social Workers' Attitudes toward Poverty and Social Action: 1968-1984. *Social Service Review*, 61(4), 610-622.
- Rehner, T., Ishee, J., Salloum, M., & Velasques, D. (1997). Mississippi social workers' attitudes toward poverty and the poor. *Journal of social work education*, 33(1), 131-142.
- Saar-Heiman, Y., Lavie-Ajayi, M., & Krumer-Nevo, M. (2017). Poverty-aware social work practice: Service users' perspectives. *Child & Family Social Work*, 22(2), 1054-1063.
- Sheiman, I. (1997). From Beveridge to Bismarck: Health. In *Innovations in Health Care Financing: Proceedings of a World Bank Conference, March 10-11, 1997* (Vol. 365, p. 65). World Bank Publications.
- Swales, V. (2019). From Welfare to Workfare-But is it Really Fair? Leeds: Leeds Beckett University.
- Şahin, F. (2000). *Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal refah politikasının süreçlerine katılımı*. Ankara: Aydınlar Matbaası.
- Şener Ü, (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)-Politika Notu.
- Temel, H. Y. (2016). Türkiye'deki Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltmadaki Rolü (Manisa İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topuz, S., & Özkan, Y. (2017). Sosyal yardım ve inceleme görevlilerinin sosyal yardım alanına ilişkin görüşleri ve kanıta dayalı uygulama ile ilişkisi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(1), 169-189.
- Torring, J. (1999). Workfare with welfare: Recent reforms of the Danish welfare state. *Journal of European Social Policy*, 9(1), 5-28.
- Tuncay, T., & Erbay, E. (2006). Sosyal hizmetin temel hedefi: sosyal adalet güçlendirmeye retorikten pratiğe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(1), 53-70.
- Uluğtekin, S. (2004). Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

- Uluğtekin, S. (2011). Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporlarının Yeri ve Önemi. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer (Eds). Suça Sürüklenen Çocuklar ve Mağdur Çocuklar (s.211-230). Ankara: SABEV Yayınları.
- Uluğtekin, S., Baykara Acar, Y. ve Cankurtaran Öntaş, Ö. (2004). Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporları (SİR) ve Gözetim Raporlarının Yeri. *TBB Dergisi*, 53, 35-44.
- Vidra, Z. (2018). Hungary's punitive turn: The shift from welfare to workfare. *Communist and Post-Communist Studies*, 51(1), 73-80.
- Weiss, I., & Gal, J. (2007). Poverty in the eyes of the beholder: Social workers compared to other middle-class professionals. *British Journal of Social Work*, 37(5), 893-908.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, A., Aksanyar, Y., & Güler, T. (2018). Sosyal yardım olgusu ve Türkiye'de Şartlı Sosyal Yardım Uygulamaları. *EKEV Akademi Dergisi* 22, (73), 595-612
- Yılmaz, A., Aksanyar, Y., & Güler, T. (2019). Yoksullukla mücadelede çağdaş bir yöntem olarak istihdam bağlantılı şartlı sosyal yardımlar: Küresel bir analiz. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (59), 105-122.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmette Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zengin, E., Şahin, A., & Özcan, S. (2012). Türkiye'de sosyal yardım uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 133-142.